

Emekli Öğretmenlerin Edindikleri Deneyimler Düzleminde Geçmiş ve Günümüz Eğitim Sistemi Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi¹

Review of Retired Teachers' Views in Relation with Past and Present Problems of Education System on the Plane of Their Experiences

Doç. Dr. Nail Yıldırım², Arş. Gör. Emine Saklan³, Veda Yar Yıldırım⁴

Özet

Bu çalışmanın amacı, emekli öğretmenlerin geçmişte eğitime dair edindikleri deneyimler, yaşadıkları sıkıntılar, içinde buldukları ekonomik koşullar ve günümüz eğitimine dair düşünceleri, genç öğretmenlere tavsiyeleri doğrultusunda eğitim sistemine dair düşüncelerini ortaya koymaktır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemine göre, kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. 7 açık uçlu sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmış, soruların kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla 3 alan uzmanından uzman görüşü alınmıştır. Görüşme toplam yirmi sekiz emekli öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Görüşme yöntemi ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Emekli öğretmenler geçmişte yoksulluk, araç-gereç, ulaşım, yaşam sıkıntısı, maaşların azlığı gibi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Emekli öğretmenler öğretmeni tanımlarken genellikle "bilirkişi, akil adam, topluma yön veren, kutsal, toplumu yetiştirip geleceği kurtaran kişi, maden alaycısı, tanrı mesleği, mum gibi olan, peygamber mesleği" gibi betimlemeler kullanmışlardır. Emekli öğretmenlerin günümüz eğitim sistemine dair ifade ettikleri sorunların başında; eğitim sisteminin sıklıkla değişmesi, öğretmenin öğrencinin gözünde küçültülmesi, değersizleştirilmesi, ezbere dayalı eğitim yapılması gelmektedir. Emekli öğretmenlerin dile getirdikleri "öğretime odaklanma, öğrencilerine temel değerleri vermeme, günü geçirme peşinde olma, öğrencileri bağırma, öğrencileri rencide etme, derslere riayet etmeme" gibi davranışlar onların öğretmenlik mesleği ile bağdaştıramadığı davranışlardır. Araştırma sonuçlarından hareketle, emekli öğretmenlerin düşünce ve deneyimlerinin, eğitim sistemine ilişkin tespitlerinin politika belirleyicileri tarafından göz önünde bulundurulması, öğretmen kimliğinin geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiğine ilişkin çalışmaların yapılması, farklı örneklemeler ve farklı yöntemlerle eğitim sistemi sorunlarını ortaya koyan çalışmaların yapılması, eğitime dair geçmişten gelen kronik sorunların belirlenip önlemler alma yoluna gidilmesi şeklinde öneriler getirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Emekli öğretmen, eğitim sistemi, deneyim, eğitimde değişim.

Abstract

The purpose of this study is to reveal the retired teachers' opinions about the education system, difficulties they encountered, economic conditions, to get their views on current education and their advices to young teachers in accordance with their experiences in teaching profession. The data are obtained by using qualitative research method. Participants are selected based on a sampling method called as convenient sampling method. Semi-structured form composed of seven open-ended questions is used as a data collection tool. Expert opinion is taken from three experts to ensure the content validity of the questions. Interviews are conducted with a total of 28 retired teachers. The data obtained through interviews analyzed through the content analysis. Retired teachers expressed that they experience difficulties such as poverty, lack of equipment, transportation problems, distress and getting little salary in the past. They describe 'teacher' as 'expert, wise man, the person that guides the community, sacred, the person who shapes the future by growing up the community, the mine tinsmith, the profession of God, like a candle and the profession of Prophet'. Retired teachers stated that the main problems of current education system can be listed as changing of the system frequently, teachers' worthlessness among students, education system that strict on memorization. 'Just focusing on teaching, not giving basic values to the students, just spending the day, shouting at the students, offending them and not complying with the courses' are seen as behaviors that are not reconciled with teaching profession by retired teachers. The suggestions in the light of this research's outcomes can be listed as retired teachers' ideas and experiences should be considered by policy makers in the education system, the studies about how teacher identity changes from past to present

¹ Bu çalışmanın bir bölümü 11-13 Eylül 2014 tarihleri arasında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nce düzenlenen EYFOR-V Eğitim Yönetimi Forumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi

³ Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi ehsaklan@gmail.com

⁴ Karşıyaka Ortaokulu, Tokat

should be detected with different researches, the studies should be conducted by using different samples and methods to reveal the problems of education system, the chronic problems should be identified and precautions should be taken for these problems related to education system.

Keywords: *Retired teacher, education system, experience, changes in education.*

Giriş

Eğitim içerisinde bulundurduğu anlam itibarıyla en önemli insan faaliyetlerinden birisi ve toplumların ilerlemesine katkı sağlayacak temel taşlardan biridir. Eğitim küresel olarak bir ülkenin geleceğinin şekillenmesinde önemli bir pay sahibidir. Aydın (1996) eğitimi insan yaşamının en soylu etkinliği olarak değerlendirmekte ve uygar bir yaşamın vazgeçilmez ön koşulu olarak görmektedir. Gedikoğlu'na göre (2005) eğitim, bireyin ve toplumun gelişmesine katkıda bulunan, ekonomik kalkınmayı destekleyen, kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan çok önemli bir süreçtir. Dünyada eğitim bir sistem dâhilinde yürütülmekte, öğrenci, öğretmen, yönetici, veli vb. bileşenleri ile birlikte eğitim sistemi de yaşanan bilimsel, teknolojik, ekonomik ve toplumsal değişimlerden etkilenmekte; kendisi de değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde ülkeler eğitim sistemlerini yeniden gözden geçirmekte ve değişime ayak uydurmaya, yenilenmeye çalışmaktadırlar.

Eğitim örgütü diğer tüm sosyal örgütler gibi toplumun bir alt sistemidir ve toplum yapısındaki değişimlerden yakın bir şekilde etkilenmektedir. Bu durumda değişim sürecinin tek taraflı olması düşünülemez. Eğitim sisteminin toplum yapısında meydana getirdiği her değişim, eğitim sistemini de değiştirmeye zorlayacaktır (Başol ve Bardakçı, 2008). Yaşanan değişimler belirli sorunlara çözüm üretirken, diğer taraftan yeni sorunlara (Örücü, 2014) kaynaklık etmektedir. Eğitim sistemi, yaşanabilecek sorunların önceden tespit edilip, önlem alma yoluna gidileceği etkin bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Yeşil ve Şahan, 2015).

Eğitim sistemi dinamik bir yapı ve açık bir sistem olduğundan kendini sürekli yenilemek zorundadır. Gelişimin sürekli ve kalıcı olması için, değişimin sağlam temellere oturtulması gerekir. Bunun için de etkili eğitim politikalarının geliştirilmesi gereklidir (Uygun, 2013). Eğitim politikası geçmişten izler taşıyan, bugünün ihtiyaçlarına yanıt veren geleceğe yönelik planları bünyesinde barındıran ulusal bir projedir (Yapıcı, 2006). Sanayi devriminden sonra Osmanlı devleti eğitim politikalarını batılılaşma ve modernleşme temeline dayandırmaya çalışmıştır. Devamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti de bu süreci yeni ve millî bir anlayışla devam ettirmiştir. Cumhuriyetten sonra eğitim ve kültür politikaları aracılığıyla topluma sanayi devriminin sonuçlarını özümsetmeye dayalı bir eğitim politikası izlenmiştir (Çınar, 2015).

1920'lerden sonra Türkiye'deki devrim hareketine paralel olarak sistem değişikliğinin gündeme gelmesi sonucu eğitimle ilgili alanlarda incelemeler yapmak, konferanslar vermek, öğretmenlik yapmak, raporlar sunmak gibi değişik amaçlarla Türkiye'ye yabancı uzmanlar çağırılmıştır. 1923-1950 arası dönemde Türkiye'ye gelen eğitim uzmanlarının oldukça büyük bir bölümünü Almanya, Belçika, Fransa, Avusturya, İsveç, İsviçre, Macaristan, Çekoslovakya, İngiltere ve Yugoslavya gibi Avrupa'dan gelen uzmanlar oluşturmuştur. 1950-1960 döneminde ise 2. Dünya Savaşı sonrası her anlamda Avrupa ülkelerinden daha iyi durumda bulunan ABD'nin üstünlüğü ve Türkiye'deki siyasal iktidarın ABD eğilimli tercihleri gibi nedenlerle gelen yabancı uzmanların neredeyse tamamı ABD kaynaklı olmuştur (Şahin, 1998).

Ülken (2001), eğitim sisteminin felsefesinin 1924'ten 1940'a kadar düzensiz bir görünüm sergilediğini, Amerikan, İngiliz ve Fransız eğitim felsefeleri arasında gidip geldiğini, 1940'larda Alman profesörlerin etkisiyle Alman etkisine girdiğini, sonra tekrar Fransız sistemine dönüldüğünü; ağırlıklı olarak toplumcu bir eğitim anlayışının benimsendiğini ifade etmiştir. 1950'li yıllardan itibaren ise ABD ile anlaşmalar yapılmış ve ABD'ye öğrenci ve eğitim uzmanları gönderilmiş; eğitimde Durkheim geleneği ile beraber davranışçı akım kendini göstermiştir (Hesapçioğlu, 2010). 1980 sonrası dönemde eğitimde Türk-İslam sentezi fikri ağırlık kazanmış, 2000'li yıllarda ise eğitimdeki Amerikan etkisi yerini, Avrupa Birliği süreci ile başlayan ve toplumcu anlayışın yerine yapılandırmacı anlayışını koyan bireyci eğitim felsefesine bırakmıştır (Çınar, 2015). Gedikoğlu'na göre (2005) Türkiye'de

hiçbir zaman partiler üstü bir eğitim politikası oluşturulamamış, eğitimde ezbercilik sorunu çözülememiş ve öğretmenlerin mesleki gelişme olanakları hiçbir zaman sağlanamamıştır.

Uğurlu, Kıral ve Kıral'a göre (2011) Türkiye'de izlenen eğitim politikalarına bakıldığında, millî eğitimin bir sistem olarak ele alınmadığı ve sistemin unsurları üzerinde yapılan değişikliklerin, sistemin diğer unsurları üzerindeki etkisinin yeterince analiz edilmeden yürürlüğe konulduğu görülmektedir. Ayrıca birçok yazar tarafından da (Güngör ve Göksu, 2013; Taşdelen, 2012; Taşgın ve Sönmez, 2013) Türk Eğitim Sisteminin, henüz kendi sorunları ile mücadele edebilecek bir yapıya sahip olmadığı; aksine birçok sosyal, siyasal ve ekonomik soruna da kaynaklık ettiği düşünülmektedir.

Eğitim sistemi sorunları çeşitli yazarlar tarafından genel olarak eğitimde ezber (Sekin, 2008; Turan, 2006), okulların finansman sorunu (Özdem, 2007; Saklan, 2011; Yolcu, 2007), öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar (Doğan, 2005; Habacı vd., 2013; Üstüner, 2006), öğretmen yeterlilikleri (Gelbal ve Kelecioğlu, 2007; Taşgın ve Sönmez, 2013), eğitime erişimdeki eşitsizlikler (ERG, 2015; Gür ve Çelik, 2009), kalabalık sınıflar (Seyfullahoğulları, 2010; Güçlü, 2002; Yaman, 2010), okullaşma oranları (Gedikoğlu, 2005), öğretmen yetiştirme sistemi (Adıgüzel ve Sağlam, 2009; Ayas, 2009; Özsoy ve Ünal, 2004; Yolcu ve Kartal, 2010) vb. sorunlar zemininde dile getirilmeye çalışılmıştır. Türk Eğitim Sisteminin sorunları hakkında çeşitli alan uzmanları, araştırmacılar, çeşitli sivil toplum örgütleri araştırmalar yapmıştır.

Örneğin Şişman (2013), köklü bir ihtiyaç analizi yapılmadan, alt yapı çalışmaları bitirilmeden ve bilimsel verilerden uzaklaşmadan eğitim sisteminin bir düzene oturmayacağını ifade etmiştir. İnal (2012), Türkiye eğitim sisteminde eğitimin yapısal sorunlarının yanında nitelik ile ilgili sorunların da varlığına dikkat çekmiş, kalabalık sınıfların yanı sıra kız çocuklarının tam olarak okullaşmadığını; okullara, "tüketen öder" anlayışı çerçevesinde yapılan zorunlu bağışların devam ettiğini belirtmiştir. Gül'e göre (2008) Türkiye'de eğitim alanında sorunlar ciddi düzeyde devam etmektedir. Eğitime erişimin belirli sosyo-ekonomik gruplar için halen sorunlu olması, okuma-yazma oranlarının halen istenen düzeyde olmaması, mesleki eğitimde yaşanan sorunlar, eğitimin günümüzün ihtiyaçlarına yetersiz kalması bunlardan sadece birkaçıdır. Özyılmaz da (2013) Türk eğitim sisteminin temel sorunlarını eğitime ideolojik olarak yaklaşım sorunu, uzmanlardan yeterince yararlanmama sorunu, eğitim yönetimi ve denetim sisteminde sorunlar, eğitimde finansman sorunu, eğitimde kademeler arası geçiş sorunu ve eğitimin millileştirilmesi sorunu olarak sıralamıştır. Uygun (2013) ise Türk eğitim sisteminin sorunlarını geleneksel ve güncel olarak ayırmış ve genel olarak eğitimin yasal temellerine ilişkin sorunlar, okul yapılanmalarına ilişkin sorunlar, eğitim öğretim uygulamalarına ilişkin sorunlar ve öğretmen sorunları başlıkları altında incelemiştir.

Doğan (2004) eğitim sistemi sorunlarını ulusal ve evrensel boyutta öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesinden yaşanan sorunlar, günlük ve dönemsel sorunlar, eğitim programlarının değişim kültürü ile değişim kültürünün beklentileri ile uyumlu olmaması şeklinde sınıflandırmıştır. Gür ve Çelik'in (2009) araştırmasında Türk eğitim sisteminin sorunları; millî eğitim sisteminin organizasyonu, yapısal müdahaleler ve istikrarsızlık, okul öncesi eğitimin yaygınlaşmaması, temel eğitimde okullaşma, sınıf geçme, ilköğretimden ortaöğretime geçiş, ortaöğretimde okul türleri, meslekî liselerin ortaöğretimdeki payı, ortaöğretimden yükseköğretime geçiş, yeni müfredat ve finansman başlıkları altında incelenmiştir.

Yılmaz ve Altinkurt'un (2011) Türk Eğitim Sisteminin sorunlarını ortaya koydukları çalışmalarında genel olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinden kaynaklanan sorunlar, eğitim çalışanlarının sorunları, eğitim programlarından kaynaklanan sorunlar, eğitime erişimdeki eşitsizlikler, ezberci eğitim, fiziki alt yapı, kademeler arası geçişlerden kaynaklanan sorunlar, kalabalık sınıflar, kızların eğitimi sorunları, mesleki ve teknik eğitime ait sorunlar, okul yöneticiliğinin meslekleşmemesi sorunu, okulların finansman sorunları, okullaşma oranları, okul öncesi eğitime ait sorunlar, öğretimle ilgili sorunlar, öğretmen yetiştirme sisteminden kaynaklanan sorunlar, özel dersaneler, sınav merkezli eğitim sistemi, sistemin merkezîyetçi yapısı, yönlendirme ve yükseköğretim sisteminin sorunları şeklinde tespitler yapmışlardır.

Söz konusu eğitim sistemi sorunlarına çözümler üretebilmek, bireylerin eğitimlerine daha özenli yaklaşmak adına eğitim sistemini geliştirmeye yönelik tedbirlerin alınmasında yöneticilerin ve öğrencilerin yanı sıra özellikle öğretmenlerin yadsınamaz bir değeri olduğu düşünülmektedir. Bu

nedenle öğretmenler; eğitim sistemlerinin en vazgeçilmez unsurlarından biri olarak kabul edilmiş; öğretmen yetiştirme konusu, eğitim sistemi reformlarının da önemli bir boyutunu oluşturmuştur (Doğan, 2005; Habacı vd., 2013; Sönmez, 2008; Taşgın ve Sönmez, 2013). Öğretmenler, eğitim sisteminin odak noktasında yer almakta (Karahana, 2008), diğer eğitim bileşenlerinin verimli ve düzgün bir şekilde işleminde etkili olmakta (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005) ve eğitimde iyi yönde gelişmenin baş mimarları (Sullivan ve McDonough, 2002) olarak görülmektedirler.

Öğrenme-öğretme faaliyetinin insanlık tarihi ile başladığı göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlik mesleğinin de dünyanın en eski mesleklerinden biri olduğu söylenebilir. Öğretmenlik bugün çağdaş toplumlarda, genç kuşağın eğitim ve öğretiminde son derece önemlidir. Günümüzde öğretmenlik meslekler arasında aynı anda değişik rolleri yerine getirme zorunluluğu olan karmaşık mesleklerden biridir. Öğretmen sınıfta hem lider, hem disiplin sağlayan kişi hem de program ve değerlendirme yapan kişi olarak betimlenirken, sınıf dışında çocuk ve gençlere model olan, toplumun kalkınmasında itici bir güç olan kişi olarak nitelenebilir (Oktay, 1991).

Öğretmenler, toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekillendiren sanatkarlarıdır. Bazı araştırmalarda öğretmenler, toplumu aydınlatan bilgi kaynağı ve dağıtıcısı, anne-baba, bahçıvan, heykeltıraş, rehber, koç (çalıştırıcı), model, öğretici, danışman, otorite kaynağı gibi metaforlarla tanımlanmaktadır (Cerit, 2008; Çelikten, 2006; Saban, 2004). Balcı'ya göre (1991) ise öğretmen öğrenme aracıdır, sınav yapan, disiplini sağlayan, orta sınıf ahlakının savunucusu ve vekili, güvenilir kişi, yedek veli, öğrenci danışmanı, meslektaş ve toplumsal katılımcıdır. Kaur ve Kumar'a göre (2008) bir ülkenin ilerlemesi öğretmenlerin kalitesine, bina ve ekipmanlara, öğretimsel materyallere, güncel kütüphanelere, iyi geliştirilmiş müfredata bağlıdır. Bunların hepsi gereklidir ama nitelikli ve iyi motive olmuş öğretmenler olmadan eğitimde ilerleme kaydetmek oldukça zordur.

Emeklilik dönemi insan yaşamında orta yaştan yaşlılığa geçişi belirleyen, toplumsal açıdan önemli bir dönüm noktasıdır (Onur, 1995). Emekli öğretmenler yıllar içerisinde pek çok farklı bölgede ve şartlarda eğitim hizmetini sürdürmüş, eğitim sisteminin zorlu ve sancılı dönemlerine tanıklık etmiş, bu süreçte farklı deneyimler elde etmişlerdir. Eğitim sistemine dair hizmet içerisinde iken kanıksanmış bazı sorunların hizmet sonrası dönemde daha objektif şekilde değerlendirileceği düşünüldüğü için bu çalışmada, uzun yıllarını eğitim hizmetine vermiş emekli öğretmenlerin eğitim sistemine dair görüşlerini alma yoluna gidilmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalar ve ortaya konan araştırmalar ışığında, emekli öğretmenlerin geçmişte eğitime dair edindikleri deneyimler, yaşadıkları sıkıntılar, içinde buldukları ekonomik koşullar ve günümüz eğitimine dair düşünceleri ve genç öğretmenlere tavsiyeleri araştırmaya değer görülmektedir. Yapılan birçok araştırmada (Gündüz ve Can, 2011; Kartal, 2013; Uğurlu, Kıral ve Kıral, 2011; Yaman, 2010; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2011; Yılmaz ve Altınkurt, 2011; Yolcu ve Kartal, 2010;) ortaya konan sorunların mevcut eğitim sistemi içerisindeki bileşenler -öğretmenler, öğretmen adayları, yöneticiler, öğrenciler- tarafından belirlendiği görülmüş, bu süreçte yıllarını öğretmenlik mesleğine vermiş, yaşantısını sadece okul ve öğrenci ile sınırlamamış ve öğretmenlik yaptıkları bölgede birçok farklı faaliyetler yürütmüş emekli öğretmenlerin eğitim sistemine ilişkin görüşlerinin alınmasının eğitime ilişkin bazı noktalara ışık tutacağı ve geçmiş ve günümüz eğitim sistemine ilişkin karşılaştırma olanağı sağlaması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, emekli öğretmenlerin geçmiş ve günümüz eğitim sistemine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Emekli öğretmenlerin geçmişte yaşadıkları sıkıntılara ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Emekli öğretmenlerin öğretmeni tanımlarken kullandıkları ifadeler nelerdir?
3. Emekli öğretmenlerin, öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerine ve öğretmenliğin işlevine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Emekli öğretmenlerin geçmiş ve günümüz eğitim sistemi farklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Emekli öğretmenlerin günümüz eğitim sistemine dair ifade ettikleri sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?

6. Emekli öğretmenlerin öğretmenlikle bağdaştıramadığı davranışlara ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Emekli öğretmenlerin genç öğretmenlere tavsiyelerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada genel tarama modeline dayalı betimsel yöntem kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2006). Araştırma verileri nitel araştırma yöntemiyle elde edilmiştir. Nitel araştırmalar çeşitli kavramların, problemlerin ve süreçlerin yorumlanması durumlarını içerir. Nitel çalışma kapsamında günlük hayatın çeşitli boyutlarının gözlenmesi, betimlenmesi ve analizinde kullanılan yöntemler arasındaki ilişkilerin araştırmacı tarafından yönetilmesi esastır (Miller ve Dingwall, 1997). Araştırma ayrıca, nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseniyle yürütülmüştür. Olgubilim deseni (fenomenoloji), farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim deseni, bize tümüyle yabancı olmayan ve tam olarak anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak emekli öğretmenlerin bakış açısından günümüz eğitim sistemine ilişkin düşüncelerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Tokat'ta yaşayan yirmi sekiz emekli öğretmen oluşturmaktadır. Tokat'ta emekli öğretmen dernekleri ve öğretmen evi ziyaret edilerek oradaki öğretmenlerden tanıdıkları emekli öğretmenlerin iletişim bilgileri alınmıştır. Bu şekilde randevu istenerek görüşme talep edilen otuz iki öğretmenden yirmi sekizi ile yüz yüze görüşülmüş, öncelikle araştırmanın gizliliği konusunda katılımcılara teminat verilmiştir. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme tekniklerinden kolay ulaşılabilir (convenience sampling) durum örnekleme tekniği kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniğinde, araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2006), kolaylıkla ulaşılabilen bireyler araştırmanın çalışma grubunu oluşturur (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo. 1: Araştırmanın Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Değişkenler	Düzye	n	%
Cinsiyet	Kadın	1	3,57
	Erkek	27	96,43
Mezuniyet	Öğretmen Lisesi	15	53,57
	Köy Enstitüsü	9	32,14
	Eğitim Enstitüsü	4	14,28
Yaş	51-55 yaş	1	3,57
	56-60 yaş	1	3,57
	61-65 yaş	15	53,57
	66-70 yaş	8	28,57
	71 yaş ve üstü	3	10,71
Görev yapılan kurum	Devlet	28	100,00
	Özel	-	-
Göreve başlanılan yıl aralığı	1940-1950	2	7,14
	1960-1970	23	82,14
	1970-1980	3	10,71

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamının erkek oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcıların yarısına yakını öğretmen lisesi mezunu olup, bunu köy enstitüsü mezunu ve eğitim enstitüsü mezunu izlemektedir. Katılımcıların yarısından fazlasının 61-65 yaş aralığında olup, yaklaşık %30'unun 66-70 yaş arasında olduğu, bunları sırasıyla 71 yaş ve üstü, 51-55 yaş ve 56-60 yaş aralığı takip etmektedir. Katılımcıların tamamı devlet okullarında görev yapmışlardır. Çalışmaya katılan

emekli öğretmenlerden ikisi 1940-1950, yirmi üçü 1960-1970 ve üçü 1970-1980 yılları arasında göreve başlamışlardır.

Veri toplama aracı

Bu çalışmada emekli öğretmenlerin görüşlerini belirlemek için veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış nitel bir görüşme formu kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu, farklı insanlardan aynı tür bilgilerin alınmasına olanak sağlar (Avcı, 2008). “*Emekli Öğretmenlerin Eğitim Sistemi Sorunlarına İlişkin Görüşleri*” adlı yarı-yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması ve uygulanması aşamasında iç geçerliği artıracak tedbirlerin alınmasına özen gösterilmiştir. Görüşme formunda yer alacak maddeler hazırlanmadan önce Türk eğitim tarihini ve sistemini ele alan bir literatür taraması yapılmış ve olası maddeler literatür ışığında belirlenmiştir. Türk eğitim sistemi ile ilgili yapılan kuramsal çalışmalar dikkate alınarak; çalışan ve emekli öğretmenlerden oluşan beş kişilik bir grupla birlikte 10 sorunun yer aldığı taslak form oluşturulmuştur. Daha sonra “Eğitim Yönetimi ve Denetimi” alanında uzman olan 3 öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuş ve soru sayısı 8’e düşürülmüştür. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda form yeniden düzenlenmiş ve küçük bir örneklem üzerinde pilot uygulamaya gidilmiştir. Pilot uygulama sonrası eksik ve hatalı görülen maddeler düzeltilmeye çalışılmış ve formun katılımcılara uygulanmasına karar verilmiştir. On iki maddelik görüşme formunun son halinde katılımcıların kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik beş soru, eğitim sistemine ilişkin görüşlerini ortaya koymaya yönelik yedi açık uçlu soru yer almıştır. Örnek sorulardan bazıları şunlardır:

Emekli öğretmenlerin geçmişte yaşadıkları sıkıntılar nelerdir?

Emekli öğretmenlerin öğretmeni tanımlarken kullandıkları ifadeler nelerdir?

Emekli öğretmenler geçmiş ve günümüz eğitim sisteminde gözlemledikleri farklılara ilişkin görüşleri nelerdir?

Emekli öğretmenlerin öğretmenlikle bağdaştıramadığı davranışlar nelerdir?

Emekli öğretmenlerin genç öğretmenlere tavsiyeleri nelerdir?

Verilerin toplanması

Uygulama çalışmaları sırasında Tokat ilinde yaşayan yirmi sekiz emekli öğretmenle görüşülmüştür. Tüm görüşmeler ve kodlamalar aynı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler önceden randevu alınarak araştırmacıların ve katılımcıların belirledikleri bir yerde gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcıyla yapılan görüşme süresi 50-70 dakika arasında değişmektedir. Görüşme sırasında katılımcıların izni doğrultusunda ses kaydı alınarak veri kaybı olmasının önüne geçilmiştir. Görüşme sorularına verilen yanıtlar, araştırmacı tarafından cümle cümle görüşme formuna yazılı olarak aktarılmıştır. Yapılan her görüşmeden sonra, görüşme metni irdelenerek eksik yazılan yerler olup olmadığı gözden geçirilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Görüşme tekniği ile elde edilen verilerin çözümlemesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temanın saptanması (Yıldırım ve Şimşek, 2006), verilerin tanımlanması, sınıflandırılması, kodlanması (Ekiz, 2009) ve kategorileştirilmesi süreçlerinden oluşmaktadır (Hancock, 2002). Öncelikle her bir görüşme formu emekli öğretmenler için EÖ1, EÖ2, EÖ3.. şeklinde kodlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorulara verilen yanıtlar araştırmacılar tarafından titizlikle irdelenmiş ve tümevarımcı bir yaklaşımla, önceden belirlenen bir kod içeriği olmadan ifadelerin özüne bağlı kalınarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlama yapılırken ifade sıklığının belirlenmesine dikkat edilmiştir. Kodlar bir araya getirilerek benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiş, birbirine benzer kodlar arasında ortak yönler bulunarak temalar oluşturulmuştur (Ekiz, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Daha sonra veriler tekrar gözden geçirilerek iki araştırmacının oluşturduğu kodlar ve temalar karşılaştırılmış, uzman görüşüne başvurularak kodların ve temaların son hali belirlenerek okuyucunun anlayabileceği bir dille tanımlanmıştır. Nitel verinin belirli düzeyde sayılara indirgenmesi mümkün olduğundan (Yıldırım ve Şimşek, 2006), kodlara ve temalara ilişkin frekanslar hesaplanmıştır. Bulguların sunumunda katılımcıların bireysel

olarak dile getirdiği ifadelerden bazıları tırnak içinde ve ifadesi değiştirilmeden sunulmuştur. Elde edilen veriler neden-sonuç ilişkileri ile incelenerek birtakım yargılara ulaşılmıştır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir. Araştırma konusu hakkında genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzman kişilerden, araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelenmesinin istenmesi inandırıcılığı artıracak stratejilerden biridir. Ayrıca, araştırmacının ulaştığı sonuçların ve yorumların katılımcılar tarafından teyit edilmesi inandırıcılığı artıran bir başka stratejidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmada inandırıcılığı artırmak amacıyla hem görüşme formunun emekli öğretmenlerin eğitim sistemine ilişkin düşüncelerini saptama amacına uygunluğunu, hem de kodların ve temaların son halini belirlemek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca araştırma sonuçları ve yorumları bazı katılımcılarla paylaşılmış, yorumlarla katılımcı teyidi alınarak inandırıcılık artırılmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma sonuçlarının aktarılabilirliği, verilerin yeterli düzeyde betimlenmesine bağlıdır. Ayrıntılı betimleme, verilerin ortaya çıkan kavram ve temalara göre düzenlenmiş bir şekilde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına mümkün olduğunca sadık kalınarak aktarılmasıdır. Bu amaçla, araştırmada sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Nitel araştırmalarda “iç güvenirlilik” yerine “tutarlılık”, “dış güvenirlilik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramlarının kullanılması tercih edilmektedir. İç güvenirliğin sağlanması amacıyla araştırma verilerinin analizi iki araştırmacı tarafından birbirlerinden bağımsız olarak yapılmıştır. Dış güvenirliliği sağlamak amacıyla tüm veri toplama araçları, ham veriler, verilerin analiz aşamasında yapılan kodlar, notlar talep edilmesi durumunda veya gelecekte yapılacak benzer bir araştırma ile karşılaştırmaların yapılabilmesi için saklanmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bulgular

Çalışmada elde edilen bulgular yedi başlık altında toplanmıştır. Bunlar; “*emekli öğretmenlerin geçmişte yaşadıkları sıkıntılara ilişkin görüşleri, emekli öğretmenlerin öğretmeni tanımlarken kullandıkları ifadelerle ilişkin görüşleri, emekli öğretmenlerin, öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerine ve öğretmenliğin işlevine ilişkin görüşleri, emekli öğretmenlerin geçmiş ve günümüz eğitim sistemi farklılıklarına ilişkin görüşleri, emekli öğretmenlerin günümüz eğitim sistemine dair ifade ettikleri sorunlara ilişkin görüşleri, emekli öğretmenlerin öğretmenlikle bağdaştıramadığı davranışlara ilişkin görüşleri, emekli öğretmenlerin genç öğretmenlere tavsiyelerine ilişkin görüşleri*” şeklinde sıralanmıştır.

Emekli Öğretmenlerin Geçmişte Yaşadıkları Sıkıntılara İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, öğretmenlik yaptıkları yıllarda yaşadıkları sıkıntılara ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo. 2: Emekli Öğretmenlerin Geçmişte Yaşadıkları Sıkıntılara İlişkin Görüşleri

Tema	Emekli Öğretmen No	n
Yoksulluk	1,6,8,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28	16
Araç-gereç, ulaşım, yaşam sıkıntısı	2,3,7,9,10,11,12,19,20,21,26	11
Maaşların azlığı	9,13,14,15	4
Velilerin anlayışsızlığı	3,5,7	3
Kişisel bakım ihtiyaçlarının giderilememesi	4,12	2

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcılar geçmişte yaşadıkları sıkıntıların en büyüğünü yoksulluk olarak ifade etmişlerdir. Ardından araç-gereç, ulaşım, yaşam sıkıntısı gelmektedir. Katılımcıların ifadelerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

“İkinci köyde şey yok su yok bir damla su yok. O da tarlalara yağın yağmurdan, kuyudan çıkartmışlar. Bir kuyu mesela bir ton suyu, iki ton suyu alıyor. Su oradan akıyor şeyden ağızından doluyor. Doldum mu çekiyorlar suyu da vatandaş kova sallıyor her türlü işini o suyla görüyor. Yani suyu onu içiyorlar. Ben su içmeye geldim mesela su içemiyorum. Ne edeyim ne yapayım bir çare buldum. O kurtlu suyu alıyordum tencereye koyup kaynatıyordum odun çalı malı var. Kaynatıyordum

onlarla. Kaynattıktan sonra soğutuyordum, soğuttuktan sonra kazadan şey getirtirdim bez. Biraz ince bez getirtirdim. Suyu oradan süzüyordum kurtlar üstünde kalyordu, suyu akıyordu aşağıya. Aşağıdaki akan suyu da kaynatıyordum onu içiyordum gözüm göre göre. Yani öyle bir zaman geçirdik. Ama öğretmeni şarka göndermek bilmem ne etmek önemli değil. Önemli olan öğretmeni takip etmek (EÖ26).”

Emekli Öğretmenlerin Öğretmeni Tanımlarken Kullandıkları İfadelere İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, öğretmeni tanımlarken kullandıkları ifadeler Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo. 3: Emekli Öğretmenlerin, Öğretmeni Tanımlarken Kullandıkları İfadelere İlişkin Görüşleri

Tema	Emekli Öğretmen No	n
Bilirkişi, akil adam	1,2,7,8,9,18,19,21,22,24,25,26,28	13
Topluma yön veren	3,5,12,13,15,16,17,23	8
Kutsal	1,5,8,12,13,27,28	7
Toplumu yetiştirip geleceği kurtaran kişi	10,6,20	3
Maden alaycısı	4	1
Tanrı mesleği	1	1
Mum gibi olan, kendisi erirken çevresini aydınlatan	10	1
Peygamber mesleği	14	1

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların öğretmeni tanımlarken kullandıkları ifadelerin “bilirkişi, akil adam, topluma yön veren, kutsal, toplumu yetiştirip geleceği kurtaran kişi, maden alaycısı, tanrı mesleği” şeklinde sıralandığı görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

“Ben öğretmeni bilirkişi, akil adam olarak görmekteyim. Biz de zamanında öyle görülürdük. Öğretmen her şeyi bilir. Gidelim hocaya bir soralım. Hoca derken imama değil öğretmene soralım. Mektubu gelir mektubunu okuturdu. İcrasını gelir ona gideriz mahkeme kâğıtlarını okuruz. Yani bütün köy işlerini muhtar getirir evrakları koyar imzalarız falan. Hem öğretmenlik yaptık, hem kâtiplik yaptık hem memurluk yaptık (EÖ2).”

“Bence öğretmen hal ve hareketleri ile, toplumla ilişkisi ile ona yön veren bir konumda olmalı, ben böyle bir öğretmen profili çiziyorum kafamda (EÖ13).”

Emekli Öğretmenlerin, Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Özelliklerine ve Öğretmenliğin İşlevine İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerine ve öğretmenliğin işlevine ilişkin görüşlerine Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo. 4: Emekli Öğretmenlerin, Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Özelliklerine ve Öğretmenliğin İşlevine İlişkin Görüşleri

Tema	Emekli Öğretmen No	n
Toplumu, öğrencileri iyiliğe, güzelliğe sevk etmek	1,6,7,8,11,13,14,17,18,19,27,28	12
Öğrencinin gözünde büyük kişi olmak	10,14,15,16,21,22,23	7
Sadece öğrencilerle değil halkla da bütünleşmek	1,11,13,22	4
Öğrencilerdeki cevheri açığa çıkarmak	4,24,25,26	4
Vatanına milletine, millî manevi değerlerine bağlı bir vatandaş olmak	1,2,3,4,27	5
İçinde bayrak, vatan ve millet sevgisi taşımak	1,5,8,12	4
Topluma örnek bir insan olmak	9,14,15	3
Bilimi dinle akılcı bir şekilde bağdaştırmak	1	1

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerine ve öğretmenliğin işlevine ilişkin görüşlerinde “toplumu, öğrencileri iyiliğe, güzelliğe sevk etmek, öğrencinin gözünde büyük kişi olmak, sadece öğrencilerle değil halkla da bütünleşmek, öğrencilerdeki cevheri açığa çıkarmak, vatanına milletine, millî manevi değerlerine bağlı bir vatandaş olmak” gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

“Öğretmenin görevi; kendisine emanet edilmiş olan çocukları iyiliğe ve güzelliğe sevk etmektir (EÖ14).”

“Öğretmen öğrencinin gözünde büyük kişi olmalıdır, onu örnek almalı, onun yolundan gitmelidir (EÖ22).”

“Öğretmenliğe erken yaşlarda başlamak gereklidir. Biz erken yaşlarda başladık ve hem köyü, hem köylüyü hem de öğrenci ve ailelerini daha yakından tanıma şansı bulduk (EÖ12).”

Emekli Öğretmenlerin Geçmiş ve Günümüz Eğitim Sistemi Farklılıklarına İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, geçmişte ve günümüzde eğitim sistemine ilişkin belirledikleri farklılıklara ilişkin görüşlerine Tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo. 5: Emekli Öğretmenlerin, Geçmiş ve Günümüz Eğitim Sistemi Farklılıklarına İlişkin Görüşleri

<i>Günümüz Eğitim Sistemine İlişkin Görüşleri</i>		
Tema	Emekli Öğretmen No	n
Günümüzde öğretim temelli bir eğitim felsefesi yürütülmesi	2, 10, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28	15
Eğitim sisteminin günümüzde sınav odaklı, yarışmacı bir konumda olması	8, 9, 14, 19, 23, 27	6
Günümüzde öğretmene duyulan saygının azalması	3, 20, 28	3
Günümüzde sosyal, kültürel ve ekonomik şartların değişmesi ile öğretmenin toplum nezdinde değerinin düşürülmesi	4, 12	2
Günümüzde eğitimin bir sistem üzerinde oturmaması	7, 15	2
Günümüzde öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki söz hakkının elinden alınması	5	1
Günümüzde öğretmenlerde mesleğe adanmışlığın görülmemesi	12	1
Günümüzde eğitimin tek tip insan yetiştirmeye odaklanmış olması	9	1
Günümüzde bilimsel gelişmeye açık bir eğitimin sunulmaması	2	1
<i>Geçmiş Eğitim Sistemine İlişkin Görüşleri</i>		
Tema	Emekli Öğretmen No	n
Geçmişte mesai kavramı olmaksızın fazla ders yapılması	1, 5, 6, 11, 19, 21	6
Öğretmen-öğrenci ilişkisinin geçmişte daha sağlam olması	7, 14, 25	3
Öğretmenlerin geçmişte okul harici işlerle de ilgilenmeleri (tarım, hayvancılık vs.)	1, 17, 27, 28	4
Geçmişte eğitimin öğrencinin çok yönlü gelişmesine katkı sağlayıcı olması	13	1

Tablo 5 incelendiğinde, emekli öğretmenler çeşitli açılardan geçmiş ve günümüz eğitim sistemi arasındaki farklılıkları dile getirmişlerdir. Günümüze dair en sık dile getirilen noktalar, “günümüzde öğretim temelli bir eğitim felsefesi yürütülmesi, eğitim sisteminin günümüzde sınav odaklı, yarışmacı bir konumda olması, günümüzde öğretmene duyulan saygının azalması” şeklinde olurken; geçmişe dair üzerinde durulan noktalar “geçmişte mesai kavramı olmaksızın fazla ders yapılması, öğretmen-öğrenci ilişkisinin geçmişte daha sağlam olması, öğretmenlerin geçmişte okul harici işlerle de ilgilenmeleri (tarım, hayvancılık vs.)” olmuştur. Emekli öğretmenlerin ifadelerinde günümüz eğitim sistemine ilişkin genellikle sorunlar dile getirilirken, geçmiş eğitim sistemine ilişkin ifadeleri genellikle olumlu yönde olmuştur. Bu durum onların geçmişe özlem duyduklarını, o zamanki eğitim sisteminden daha memnun olduklarını, günümüz eğitim sistemini ise yeterli, faydalı ve sistemli bulmadıklarını düşündürmektedir. Katılımcıların ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Mesela bir ilkokul öğretmeni bundan yıllarca önce 50’li yıllarda yetişen öğretmenler köylere gittikleri zaman elektrikten anlar, duvar örer, ziraattan anlar, hayvancılıktan anlar yani bir köyde insanların neye ihtiyacı varsa o ihtiyaçları o köydekilere yardımcı olacak, önder olacak. Işık olabilecek şekilde yetiştirilir, gönderilirdi (EÖ28).”

“Şimdi eskiden öğretmenler o yerin, bu yörenin hem muhtarıydı hem sağlıkçısı idi, hem her şeyiydi, ziraatçısıydı, ziraat mühendisiydi. İnsanlar şimdiki son zamanda bu öğretmenlerdeki bu değer maalesef yıkıldı. Bu iyi bir durum olmadı. Şimdi bu taşıma sistemi gidiş geliş bu defa öğretmenlerin gidiş geliş yapması çok normal bir

şey değil. Öğretmen orada duracak, çocuğun evdeki durumunu, ailesindeki durumunu ne yapıyor mesela bizim yetiştiğimiz zaman ben kendim ilkokulda okuduğum zamanlar bizim öğretmenlerimiz bizi takip ederlerdi (EÖ27).”

“Ama şimdiki durumda kesinlikle öğretmen bir öğrencisiyle bile baş başa konuşacak duruma gelmiyor. Ben bunu yaşadım. Yani öğretmen öğrenci ilişkilerinde bile çok farklılıklar var. Öncesinde öğretmen öğrencinin abisi, babası her şeyiydi. Şimdi insanlar herkes birbirinden korkar duruma geldi. (EÖ14).”

“Bizim zamanımızdaki öğretmenlikle şimdiki arasında çok fark var. Değişti, zaman değişti. Gelişmeler tarım şeyleri değişti derken bu günlere geldik fakat eğitim sistemimizde bir çöküş var. Yani kendi kendine yapmayı, kendi kendine iş yapmayı öğrenmeyi artık hazır her şey hazır paket halinde sunuluyor. Araştırmacı, buluşçu kendi aletini kendi yapan toplum kalmadı. Şimdi ben elime malayı aldım mı yaparım, icraatı yaparım. Çivi çakarım, keser tutarım. Yani kendi işimizi kendimiz yapardık, şu anda yine yaparım. Fakat bugünkü çocuklara çiviği göster, bilmiyor. Yani hayattan kopmuşlar. Kopukluk var. Sadece kendi şartlarına bağlı öğretim modeli var (EÖ2).”

“Yani Anadolu’da bugün ki gelişme varsa köylerde kasabalarda, köy enstitülerinde başlayan bir eğitim sisteminin devamı 85-90’lı yıllara kadar gelişti ve güzelleşti. Ondan sonra eğitimde bir kopuş oldu. Sürekli kopma oldu, gerileme oldu. Yani insanlara iş yapmayı, eğitmeyi bıraktılar öğretmeye geçtiler. Öğretme metotları da işte bilgisayardan hazır. Araştırmacı bilimsel gelişmeye açık bir eğitim yok. Yani herkes kopuk. Eğitimin sonu da kötü (EÖ22).”

Emekli Öğretmenlerin Günümüz Eğitim Sistemine Dair İfade Ettikleri Sorunlara İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, günümüz eğitim sistemine dair ifade ettikleri sorunlara ilişkin görüşlerine Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo. 6: Emekli Öğretmenlerin Günümüz Eğitim Sistemine Dair İfade Ettikleri Sorunlara İlişkin Görüşleri

Tema	Emekli Öğretmen No	n
Eğitim sisteminin sıklıkla değişmesi	1,3,7,15,17,18,20,21,23,27	10
Öğretmenlerin toplumun gözünde değersizleştirilmesi	2,10,13,19,23,24,25,26,27,28	10
Ezbere dayalı eğitim yapılması	1,3,8,13,25,26	6
Yapılan sınavların fazlalığı	2,10,13,23,26,27	6
Disiplinsizlik	5,6,9	3
Geçmişte öğretmen olmayan kişilerin sisteme alınması	11,12,22	3
Öğretmenlerin niteliksizliği	4,14,26	3
Velilerle, arkadaş gruplarıyla, öğrencilerle eğitim-öğretime dair paylaşımların olmaması ya da çok az olması	13,15	2
Öğretmenlerin ders saatine riayet etmemesi, öğrencilerin süresinden çalması ve ertesi günün dersine hazırlık yapmaması	1,8	2
Eğitim sisteminin meslek seçimine yardım etmemesi	6,9	2
Eğitim sisteminin dünya standartlarından uzak olması	11,20	2
Köy öğretmenlerinin köyde kalmayıp ilçelerde kalması, dolayısıyla köylüyü ve velileri tanımaması	20,28	2
İller, bölgeler, kır-kent arasında eğitim eşitsizliği yaşanması	6,8	2
Eğitim sisteminin millî özelliğinin kaybolması	22	1

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların günümüz eğitim sistemine dair ifade ettikleri sorunlar genel olarak “eğitim sisteminin sıklıkla değişmesi, öğretmenin toplumun gözünde değersizleştirilmesi, ezber dayalı eğitim yapılması, sınavların fazlalığı, disiplinsizlik, geçmişte öğretmen olmayan kişilerin sisteme alınması, öğretmenlerin niteliksizliği, velilerle, arkadaş gruplarıyla, öğrencilerle eğitim-öğretime dair paylaşımların olmaması ya da çok az olması” şeklindedir. Katılımcıların ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Öğretmen çevresindeki insanların çocuğun gözünde en büyük kişi olmalıdır. Yani öğretmen çocuğun gözünde en büyük kişi olmazsa çocuğa bir şey veremez. Çocuğu yetiştirmek, ona daha çok şey vermek, öğretmeni can kulağıyla dinlemek için öğretmen öğrencinin gözünde çok büyümelidir. Cumhurbaşkanından büyük kraldan da büyük herkesten büyük olmalıdır. Bunu da veli okul işbirliği ile sağlanmalıdır. Eğer bu sağlanmadığı takdirde öğretmen çocuğa bir şeyler vermek için çabalar, zorlar. Yani veremez. Ne zamanki öğretmen bu duruma getirilirse yani horlanmazsa, bir veli geliyor sen benim çocuğumu niye dövdün diye soruyorsa bu öğretmen o velinin çocuğuna hiçbir şey veremez (EÖ10).”

“Türk eğitim sisteminin felsefesi Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte pragmatist felsefeye dayanmıştır. Ama daha şu anda bu eğitim sisteminden dönülmek üzeredir. Dönülmüştür de... İşte düşünen, sorgulayan insan yetiştirilecek deniyor ama böyle bir insan yetiştirileceğini, bu eğitim sisteminden beklemek çok yanlış görünüyor (EÖ23).”

“Bir öteki konu da biz her durumda köyde kalmak mecburiyetindeydik. Şimdi öğretmenler ilçe merkezlerinde kalıyorlar. Geliş gidiş yapıyorlar. Geliş gidiş yaptıkları için veliyi tanımıyorlar. Öğrencinin herhangi bir sorunu olduğu zaman neden kaynaklandığını bilmek de zorlanıyor. Velisini tanırsa en azından o zorlanma ortadan kalkmış olur. Örneğin siz sınıfa hazırlıksız gelmişseniz ben de sizin velinizi, evinizi her şekilde tanıyorsam bir nevi neden kaynaklandığını bilirim. Size o şekilde davranabilirim. Ama sizin ev aile ve çevrenizi tanımıyorsam size davranış şeklim de değişik olur. Belki sizin istemediğiniz şekilde davranış gösteririm. Ben öğretmenin olduğu yerde kalması ve aile, çevre ve o işle ilgili bütün konuları bilmesi taraftarıyım (EÖ13).”

“Eğitim sistemi dünya standartlarından çok uzakta. Başka ülkelerdeki eğitimsel uygulamaların birçoğu bizim ülkemizde yapılmamakta, diğer ülkeler takip edilmemekte, oradaki ülkelerden eğitim anlamında geri kalmaktayız” (EÖ20).”

Emekli Öğretmenlerin Öğretmenlikle Bağdaştıramadığı Davranışlara İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, öğretmenlikle bağdaştıramadığı davranışlara ilişkin görüşlerine Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo. 7: Emekli Öğretmenlerin, Öğretmenlikle Bağdaştıramadığı Davranışlara İlişkin Görüşleri

Tema	Emekli Öğretmen No	n
Eğitim yerine öğretime odaklanmak	2,10,11,12,13,14,17,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28	17
Öğrencilerine temel değerleri vermemek, günü geçirme peşinde olmak	1,3,4,5,6	5
Öğretmenlik mesleğini yaparken maddiyatı ön plana almak	7,8,9,16,25	5
Öğrencilere bağırarak, şiddet uygulamak	15,18	2
Öğrenciyi susturmak, sindirmek, okuldan soğumasına sebep olmak	21	1

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların öğretmenlikle bağdaştıramadığı davranışlardan en sık dile getirileni eğitim yerine öğretime odaklanılmasıdır. Bunu “öğrencilerine temel değerleri vermemek, günü geçirme peşinde olmak, öğretmenlik mesleğini yaparken maddiyatı ön plana almak, öğrencilere bağırarak, şiddet uygulamak ve öğrenciyi susturmak, sindirmek, okuldan soğumasına sebep olmak” izlemektedir. Katılımcıların ifadelerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Bugün hem eğitim hem öğretim ikisi beraber yürümüyor. Şimdi öğretim olabilir, fakat eğitim kesinkes bitmiştir. Bir öğrenci öğretmenine arkadan ‘Hoca! Hoca!’ diye bağırırsa bu öğretmenlik midir yani? Saygı yok kızım saygı yok! Ben 50 yıl sonra ilk öğretmenlik yaptığım köyüme gittim.60 yaşındaki öğrencim benim karşımda el pençe divan durdu. Günde iki paket sigara içtiği halde dört gün boyunca benimle gezen o öğrencinin sigara içtiğini görmedim. Yani işte o bir eğitimidir (EÖ10).”

“Ben eğitimin öğretimden daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuk öğrenir. Bir yolla öğrenir onu. Ama siz eğitim verirsiniz o hayatı öğreteceksiniz. Hayatla okuldaki şeyler aynı değil. Hayat çok farklı. Yani mücadele gerektiriyor. Hayat, mücadele gerektiriyor. Onun için sizlere çok büyük görevler düşüyor. Ve bu görevleri de yapmanız gerekiyor. Eğitim ta beşikten başlıyor öğrenciye (EÖ11).”

Emekli Öğretmenlerin Genç Öğretmenlere Tavsiyelerine İlişkin Görüşleri

Emekli öğretmenlerin, genç öğretmenlere tavsiyelerine ilişkin görüşlerine Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo. 8: Emekli Öğretmenlerin, Genç Öğretmenlere Tavsiyelerine İlişkin Görüşleri

Tema	Emekli Öğretmen No	n
Para kazanmanın ötesinde öğretmenlik mesleğini ön plana almak	1,4,8,9,14,18,19,20,25,27,28	11
Mesleğini severek yapmak	2,5,8,11,12,13,15,21,28	9
Öğrencilerin çeşitli sorunları ile ilgilenmek	3,11,16,17,24	5
Aileler ile bağlantı kurmak	5,22,23	3
Köyü ve köylüyü iyi tanıma, onlarla kaynaşma, örf ve adetlerini öğrenmek	1,12,13	3
Sosyal faaliyetlere katılmak, önem vermek	1,27	2
Sevecen olmak	5,8	2
Öğrenciyi rencide etmemek	6	1
Öğrencilere onların kişiliklerine uygun bir şekilde yönlendirme yapmak	18	1
Eğitimi okul sınırlarından ibaret görmemek	12	1

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların genç öğretmenlere tavsiyelerinden en sık dile getirdikleri; para kazanmanın ötesinde öğretmenlik mesleğini ön plana almak, mesleğini severek yapmak, öğrencilerin çeşitli sorunları ile ilgilenmek, aileler ile bağlantı kurmak, köyü ve köylüyü iyi tanıma, onlarla kaynaşma, örf ve adetlerini öğrenmek, sosyal faaliyetlere katılmak, önem vermek ve sevecen olmak olarak sıralanmıştır. Katılımcıların ifadelerinden bazılarının aşağıda yer verilmiştir.

“Şimdi bak ben şafakla zili çalıyordum kaç ders yaptığım belli değil. Beş saat ders yapılması lazım fakat ben yedi sekiz saat ders yapıyordum. Sonra sabahla, şafakla çalıyordum zili, çocuklar odun getiriyorlardı soba varsa yakıyorduk. Sabahtan başlıyorduk. Teneffüse çıkışımız belli değildi girişimiz belli değildi (EÖ1).”

“Öğretmenlik çok güzel bir meslektir. Köyü köylüyü iyi tanıyın, kimseyi yadırgamayın tamam mı? Şimdi köyü inceleyin köyün örf ve adetlerini öğrenin ilkin. Köyde benim gibi namaz kılmaya gidin. Köyün düğünlerine gidin köylünün düğününe gidin adam ayırmayın zengini fakiri. Bilhassa fakirin düğününe gidin. Zengin düğününe gidip de ötekini şey yapmayın. Köy düğünlerine gidin oynayın köyün geçleriyle. Kaynaşın. Ben o kaynaşmanın sonunda kırk beş günün sonunda bir okulu bitirttim köyün gençlerine (EÖ12).”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Emekli öğretmenlerin geçmiş ve günümüz eğitim sistemine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın bulguları birkaç önemli noktaya dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamında görüşü alınan emekli öğretmenler geçmişte yaşadıkları sıkıntıları, yoksulluk, araç-gereç, ulaşım, yaşam sıkıntısı, maaşların azlığı, velilerin anlayışsızlığı ve kişisel bakım ihtiyaçlarının giderilememesi şeklinde ifade etmişlerdir. Araştırma bulguları Başol ve Bardakçı’nın (2008) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Başol ve Bardakçı’nın (2008) yaptıkları çalışmada emekli öğretmenler 1940’lı ve 1950’li yıllarda ülkenin fakir olduğunu dolayısıyla kendilerinin de diğer kamu kesimleri gibi yetersiz ücret aldıklarını, ancak o dönemlerde öğretmenliğin toplum içerisinde en saygın meslek olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde öğretmenler 70’li yıllarla birlikte öğretmenlerin toplum içerisindeki saygınlıklarının azaldığını ifade etmişlerdir.

Emekli öğretmenlerin dile getirdiği maaşların azlığı sorunu Özdayı (1990), Pehlivan (1993), Tufan (1997), Zoraloğlu (1998), Kuzey (2002), Akpınar (2008), Doğan (2008) ve Uygun'un (2012) yaptığı araştırma sonuçları ile de örtüşmektedir. Doğan'ın (2008) araştırmasında öğretmenler, maaşların yetersizliğini büyük bir sorun olarak görmüşlerdir. Akpınar'ın (2008) araştırmasında da öğretmenlerce, düşük gelir, düşük statü, terfi olanağının az olması "orta derecede" stres kaynağı olarak algılanmıştır. Kuzey'in (2002) yaptığı çalışmada, öğretmenler maaş ve ek ders ücretine dayanan gelirlerinin, geçimlerini sağlamak için yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Kartal'ın (2013) araştırmasında da öğretmen adayları öğretmen maaşlarının artırılmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Bu araştırma sonuçları değerlendirildiğinde emekli öğretmenlerin geçmişte yaşadıkları sıkıntıların bir kısmının halen devam ettiği, bu konuda gözle görülür bir iyileşme yaşanmadığı anlaşılmaktadır.

Emekli öğretmenlerin öğretmen tanımına ilişkin ifadeleri bilirkşi, akil adam, topluma yön veren, kutsal, toplumu yetiştirip geleceği kurtaran kişi, maden alaycısı, tanrı mesleği, mum gibi olan, kendisi erirken çevresini aydınlatan, peygamber mesleği şeklinde sıralanmaktadır. Bu tanımlamalardan katılımcıların öğretmene büyük bir önem verdikleri ve toplum nezdinde üst bir konumda düşündükleri söylenebilir. Bazı emekli öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini peygamber mesleği, tanrı mesleği ile eşdeğer görmesi, mesleğe verdikleri anlamı ve değeri ortaya koymaktadır. Günümüzde böylesi tanımlamaların geçmişte kaldığı ve öğretmenliğe tamamen farklı bir anlam yüklediği düşünülmektedir. Yıldırım, Ünal ve Çelik'in (2011) öğretmen, yönetici ve müfettişlerin öğretmen kavramına ilişkin algılarını ortaya koydukları araştırmalarında katılımcıların çoğu öğretmeni "aydınlatici" olarak tanımlarken, bir kısmı "biçimlendirici (yetiştirici)", bir kısmı ise "lider" olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada elde edilen "toplumu yetiştirip geleceği kurtaran kişi, maden alaycısı, topluma yön veren" tanımlamaları Yıldırım, Ünal ve Çelik'in (2011) araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca bir emekli öğretmenin, öğretmen için ifade ettiği "mum gibi olan, kendisi erirken çevresini aydınlatan" tanımlaması Nikitina ve Furuoka'nın (2008) çalışmasında da mum (başkaları için yanan) metaforunun dile getirilmiş olması bakımından örtüşmektedir. Köybaşı ve Dönmez (2012) göreve yeni başlamış ve emekli öğretmenler üzerinde yürüttükleri çalışmalarında öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendileri için ne anlam ifade ettiğini ortaya koymaya çalışmışlardır. On emekli öğretmenden beşi öğretmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olduğunu, üçü toplumun geleceğine yön veren bir meslek ve ülkenin geleceği demek olduğunu dile getirmişlerdir. Işık'ın (2014) araştırmasında sınıf öğretmeni adayları öğretmen kavramını tanımlarken; bilginin kaynağı ve aktaranı, fedakâr, yol gösteren, yönlendiren, fayda sağlayan, şekillendiren, çok yönlü, eli maşalı ve bakış açısı kazandıran gibi ifadeler kullanmışlardır.

Cerit (2008), öğretmen kavramına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin sahip oldukları algıları metaforlar kullanarak analiz ettiği çalışmasında, öğretmenin "bilgi kaynağı ve dağıtıcısı, anne/baba, arkadaş, rehber ve çevresini aydınlatan kişi" olduğu ifade edilmiştir. Aydın ve Pehlivan'ın (2010) çalışmalarında Türkçe öğretmeni adayları öğretmeni çoğunlukla bilgi kaynağı, üretici ve biçimlendirici, iyileştirici ve onarıcı, yol gösterici ve yönlendirici ve örnek olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ubuz ve Sarı (2009), sınıf öğretmeni adaylarının iyi öğretmen olma ilgili görüşlerini aldıklarını çalışmalarında öğretmen adaylarının bir kısmı iyi bir öğretmenin şefkatli, hoşgörülü, sabırlı, sevecen, anne-baba gibi ve ilgili olması gerektiği görüşünde birleşirken, bir kısmı iyi bir öğretmenin samimi, arkadaş gibi ve doğal olması gerektiğini savunmuştur. Az sayıda öğretmen adayı ise otoriter, disiplinli ve mesafeli öğretmenlerin iyi öğretmen olduklarını belirtmişlerdir.

Emekli öğretmenler, öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklerine ve öğretmenliğin işlevlerine ilişkin görüşlerinde "toplumu, öğrencileri iyiliğe, güzelliğe sevk etmek, öğrencinin gözünde büyük kişi olmak, sadece öğrencilerle değil halkla da bütünleşmek, öğrencilerdeki cevheri açığa çıkarmak, vatanına milletine, millî manevi değerlerine bağlı bir vatandaş olmak, içinde bayrak, vatan ve millet sevgisi taşımak, topluma örnek bir insan olmak" gibi nitelikleri ön plana çıkarmışlardır. Küçüköğlü, Taşgın ve Saadnie'nin (2014) İranlı ve Türk öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ve öğretmenin sahip olması gereken özelliklerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik yaptıkları araştırmalarında bu araştırma ile benzer bulgulara ulaşılmıştır. Küçüköğlü, Taşgın ve Saadnie'nin (2014) çalışmasında Türk öğrenciler öğretmenlik mesleğini "gelecek kuşaklara eğitimi, ahlaklı, erdemli, bilinçli, kültürünü bilen öğrenciler yetiştirme işini üstlenen bir meslek, kutsal bir meslek, peygamberlik mesleği, gönülden bağlılık, sabır, hoşgörü ve fedakârlık isteyen bir meslek, bireyin

kendini tanıması ve en üst düzeyde geliştirmesine yardımcı olan bir meslek, ulusların ilerlemesine en önemli katkıyı sağlayacak olan bir meslek” şeklinde tanımlarken; İranlı öğrenciler öğretmenliğin peygamberlik mesleği, sanat, öğrencileri eğitim hedeflerine ulaştıran bir meslek, öğrencilere hayatı öğreten bir meslek, etrafına mum gibi ışık yayan bir meslek olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Arnon ve Reichel’in (2007) ideal öğretmenin özelliklerine yönelik olarak yaptıkları araştırmalarında da öğretmenlerin kişisel özelliklerine yönelik niteliklerinin genel nitelikler, empatik beceriler ve lider olma, mesleğe yönelik tutum, geniş bir bilgi birikimi olduğunu belirtmişlerdir. Özabacı ve Acat’ın (2005) ideal öğretilerde bulunması gereken özelliklere ilişkin yaptıkları araştırma sonucunda ilk sırada yer alan özelliğin “bilgilendirici” olması öğretmenlerin alanında uzman olmaları gerektiğini önemsedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Emekli öğretmenler eğitimde geçmiş durum ile şimdiki durum arasındaki farklara ilişkin en çok Günümüzde öğretim temelli bir eğitim felsefesi yürütülmesi konusunda durmuşlardır. Bunu eğitim sisteminin günümüzde sınav odaklı, yarışmacı bir konumda olması, günümüzde öğretilere duyulan saygının azalması, günümüzde sosyal, kültürel ve ekonomik şartların değişmesi ile öğretmenin toplum nezdinde değerinin düşürülmesi bulguları takip etmektedir. Geçmişe dair ise “mesai kavramı olmaksızın fazla ders yapılması, öğretmen-öğrenci ilişkisinin geçmişte daha sağlam olması” en çok belirtilen ifadelerdir. Başol ve Bardakçı’nın (2008) çalışmalarında da benzer bulgulara rastlanılmıştır. Başol ve Bardakçı (2008) emekli öğretmenlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında 1940’lı yıllardan 1990’lara kadar şiddet, baskı ve saygı merkezli olan disiplin anlayışının, 1990 sonrasında değişime uğradığı ve rehberlik, ikna, sevgi temelli saygıya doğru bir değişim gösterdiği bulgusuna ulaşmışlardır. Bir emekli öğretmen “artık öğretilere saygı yok” diyerek düşüncelerini ve geçmişten günümüze olan değişimi dile getirmiştir. Köybaşı ve Dönmez de (2012) yürüttükleri çalışmalarında, emekli öğretmenlere öğretmenlik mesleğinin saygın bir meslek olup olmadığı sorusunu yöneltmişlerdir. On öğretmenden ikisi asla saygın bir meslek olduğunu düşünmediklerini, bir öğretmen ise eskiden saygın olduğunu ancak şimdi saygın olduğunu düşünmediğini belirtmiştir.

Araştırmada emekli öğretmenlerin günümüz eğitim sistemine dair ifade ettikleri sorunların başında eğitim sisteminin sıklıkla değişmesi, öğretmenin öğrencinin gözünde küçültülmesi, değersizleştirilmesi, ezberci dayalı eğitim yapılması, disiplinsizlik ve öğretmenlerin niteliksizliği gelmektedir. Başol ve Bardakçı’nın (2008) araştırmalarında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu öğretmenler sistem içerisinde 1940’lı yıllardan günümüze serbestliğin, öğrenci, öğretmen ve veli taleplerine ilginin ve teknolojik yeterliliğin arttığını; öğrencilerdeki sorumluluk duygusunun, öğretmenlerin okuma ve araştırma alışkanlıklarının, planlamanın ve denetimin azaldığını belirtmektedir. Benzer şekilde Kartal’ın (2013) yürüttüğü araştırmada, öğretmen adayları eğitim-öğretim ile ilgili olarak ezberci eğitimin, öğretim yöntemlerinin değiştirilmesini; merkezi sınavların kaldırılmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Kösterelioğlu ve Bayar’ın (2014) araştırmalarında da eğitim sistemi sorunları “öğretmenin mesleki gelişimi ve hizmet içi eğitim sorunu, eğitimde fiziksel alt yapı, donanım olanakların yetersizliği sorunu, klasik eğitim anlayışının terk edilmemesi sorunu, eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sorunu, kırsal ve kentsel okullar arası farklılıklar sorunu, eğitim sisteminin değişime ayak uyduramaması, eğitime ayrılan bütçenin yeterli olmaması, öğretmenlerin ücretlerinin yetersiz oluşu, eğitimin sınav odaklı ve not temelli olması, eğitim politikalarının bütüncül bir sistem olarak ele alınmaması, öğrenci ve ailelerin okula bakışı ve ezberci eğitim sorunu” şeklinde sıralanmıştır. Gündüz ve Can’ın (2011) öğretmenlerin eğitim sistemine ilişkin güncel sorunları belirlemeye yönelik olarak yaptıkları araştırmalarında öğretmenler, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığının azalmasını, maaşların günün ihtiyaçlarının gerisinde kalmasını, eğitim araç-gereç eksikliğini, eğitim sisteminin sık sık değişmesini, kalabalık sınıfların varlığını sorun olarak görmüşlerdir. Bu yönüyle çalışmanın Gündüz ve Can’ın (2011) araştırma bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir. Benzer şekilde Uğurlu, Kırıl ve Kırıl’ın (2011) araştırma bulguları da bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Buna göre öğretmen adaylarından oluşan katılımcı grubun eğitim sisteminde sorun olarak algıladığı alanlar; fiziki yetersizlikler, öğretmen niteliğinden kaynaklanan yetersizlikler, küreselleşme ve bütünleşme adına millî bir eğitim politikasından uzaklaşma; toplumsal değer yargılarının engelleyici etkileri ve cinsiyet, bölgesel, gelir dağılımı ve ırksal eşitsizlikler biçiminde sıralanmaktadır.

Eğitim sisteminin sınav odaklı bir yapıda olması, eğitimden beklenen amaçlara ulaşamamasına, sınav hazırlıklarına önemli harcamalar yapılmasına ve eğitime ayrılan kaynakların verimsiz kullanılmasına, öğrenciler ve ailelerinde maddi, sosyal ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (DPT, 2006). Kartal'a göre (2013) eğitim sistemimizin ezberci olmasının temel nedeni uygulamadan kopuk, yaşantıya dayalı olmayan bir öğretimden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca yapılan merkezi sınavlar ve bu sınavlara hazırlık anlamındaki çoktan seçmeli değerlendirme sistemi eğitimin ezberci olmasının temel nedenlerindedir. Kurul (2012), okulların 'rekabetçi, yarışmacı, mükemmeliyetçi' bir çerçevede ve merkezi sınavların her yaşta çocuk ve gencin okulda daha çok meşrulaştığı öğrenci ve öğretmen doğasının bu şekilde olumsuzlandığı (çıkara, rekabetçi, tembel, edilgen, hazzı vb.) mekânlar olarak görülmeye başlandığını ifade etmektedir.

Çalışma kapsamında görüşü alınan emekli öğretmenlerin dile getirdikleri "öğretme odaklanma, öğrencilerine temel değerleri vermeme, günü geçirme peşinde olma, öğrencilere bağırma, öğrencileri rencide etme, derslere riayet etmeme" gibi davranışlar onların öğretmenlik mesleği ile bağdaştıramadığı davranışlardır.

Emekli öğretmenlerin geçmişte yürüttükleri faaliyetlerden genç öğretmenlere verdikleri tavsiyeler arasında "aileler ile bağlantı kurmak, köyü ve köylüyü iyi tanıma, onlarla kaynaşma, örf ve adetlerini öğrenmek" dile getirilmiştir. Köybaşı ve Dönmez'in (2012) yaptıkları çalışmada, öğretmenliğin mesleki değerini artırmak için öğretmenlerin resmi görev tanımına girmeyen gönüllü ve isteğe bağlı sergiledikleri davranışlardan; "*Toplumu tanımadan topluma bir şey vermek mümkün değil. Tüm etkinliklere katılırdık. Şimdiki öğretmenlerin kulağı zil sesinde, biz köylerde düğünlere katılır, onlarla otururduk; Velileri yönlendirir, folklor spor faaliyetlerine katılırdık. Kız çocuklarını okutmayan ailelerle çok görüşürdük, aile ziyaretlerine, düğünlere, cenazelere giderdik.*" gibi ifadeler göze çarpmaktadır ve bu araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Temel amaçlarından birisinin emekli öğretmenlerin gözünden geçmiş ve günümüz eğitime dair bir resim çizmek olduğunu belirtebildiğimiz bu araştırma halen eğitim sistemi içerisinde bulunan öğretmenlere, okul müdürlerine, politika yapıcılara çeşitli yönlerden fikirler sunmaktadır. Elbette bu kadar geniş bir araştırma alanına ilişkin tüm bulguların tek bir araştırmayla ortaya konulabileceğini düşünmek doğru olmaz. Ancak millî eğitim sistemi içerisinde uzun yıllarını geçiren emekli öğretmenlerin görüşlerinden yararlanmak adına bu araştırmanın yararlı olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonucunda emekli öğretmenlerin geçmişte yaşadıkları sıkıntılar, geçmişten günümüze "öğretmen" kavramındaki değişim, emekli öğretmenlerin gözünden öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler, geçmiş ve günümüz eğitimi karşılaştırmaları, eğitim sistemine ilişkin tespit ettikleri sorunlar, emekli öğretmenlerin öğretmenlikle bağdaştıramadığı davranışlar ve genç öğretmenlere tavsiyeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcı sayısının sınırlı tutulması ve araştırma örneğine giren emekli öğretmenlerin sadece Tokat ilinden seçilmesi araştırmanın genellenebilirliğini tehdit etse de emekli öğretmenlerin geçmişte çeşitli bölgelerde görev yapmaları araştırmanın geçerliğini artıran bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple daha detaylı verilere ulaşılabilmesi amacıyla benzer araştırmaların daha büyük örneklem üzerinde yapılması önerilebilir. Araştırmanın en büyük sınırlılığının kadın öğretmen sayısının azlığı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu durum katılımcıların seçilmesinde öğretmen evi ve derneklerden yararlanılması yoluyla meydana gelmiştir. Yapılacak araştırmalarda bu sınırlılığın göz önünde bulundurularak katılımcı seçiminde farklı alternatiflerin kullanılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarından hareketle, emekli öğretmenlerin düşünce ve deneyimlerinin, eğitim sistemine ilişkin tespitlerinin politika belirleyicileri tarafından göz önünde bulundurulması, öğretmen kimliğinin geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiğine ilişkin çalışmaların yapılması, farklı örneklem ve farklı yöntemlerle eğitim sistemi sorunlarını ortaya koyan çalışmaların yapılması şeklinde öneriler getirilebilir.

Kaynaklar

Adıgüzel, A. ve Sağlam, M. (2009). Öğretmen eğitiminde program standartları ve akreditasyon. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 83-103.

- Akpınar, B. (2008). Eğitim sürecinde öğretmenlerde strese yol açan nedenlere yönelik öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 359-366.
- Arnon, S. ve Reichel, N. (2007). Who is the ideal teacher? Am I? Similarity and difference in perception of students of education regarding the qualities of a good teacher and of their own qualities as teachers. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 13(5), 441-464.
- Avcı, M. (2008). *Bilimsel araştırmalarda veri toplama araçları*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Ayas, A. (2009). Öğretmenlik mesleğinin önemi ve öğretmen yetiştirmede güncel sorunlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (3), 1-11.
- Aydın, A. (1996). *Millî eğitim politikaları ve şûrular*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Aydın, İ. S. ve Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “öğrenci” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Turkish Studies International periodical for the Languages, Litarature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 818-842.
- Balcı, E. (1991). *Öğretmenlerin rolleri*. Ankara: Eğitim Sosyolojisi.
- Başol, G. ve Bardakçı, S. (2008). Eğitim değerlerindeki farklılaşmalar konusunda öğretmen görüşlerine yönelik bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(2), 439-480.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Çınar, İ. (2015). Türk eğitim politikasında batı etkisi: bitmeyen batılılaşma. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 6(22), 20-51.
- Doğan, C. (2005). Türkiye’de sınıf öğretmeni yetiştirme politikaları ve sorunları. *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi*, 35, 133-149.
- Doğan, F. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin stres kaynakları ve baş etme yolları (Kilis ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, İ. (2004). *Toplum ve eğitim*. Ankara: Pegem Yayınları.
- DPT. (2006). Dokuzuncu kalkınma planı. Ankara: DPT Yayını.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (2.bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- ERG. (2015). Eğitim izleme raporu 2014-15. Eğitim Reformu Girişimi.
- Fraenkel, J., Wallen, N. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8.ed.). Boston: McGraw Hill.
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği sürecinde Türk eğitim sistemi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 66-80.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H.. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 33, 135-145.
- Güçlü, M. (2002). İlköğretimde kalabalık sınıflar sorunu ve çözüm önerileri. *Eğitim Araştırmaları*, 9(2), 52-58.
- Gül, H. (2008). Türkiye’nin eğitim sorunları, AKP’nin eğitime bakışı ve çözüm önerileri. *Toplum ve Demokrasi*, 2(3), 181-196.

- Gündüz, Y. ve Can, E. (2011). Öğretmenlerin eğitim sistemi ve uygulamalarına ilişkin güncel sorunları algılama düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 745-774.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de eğitimin finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi*, 20(1), 59-72.
- Gür, B. S. ve Çelik, Z. (2009). *Türkiye’de millî eğitim sistemi: yapısal sorunlar ve öneriler*. Ankara: SETA.
- Habacı, İ., Karataş, E., Adıgüzzelli, F., Ürker, A. ve Atıcı, R. (2013). Öğretmenlerin güncel sorunları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 263-277.
- Hancock, B. (2002). *Trent focus for research and development in primary health care: an introduction to qualitative research*. Trent Focus Group.
- Hesapçıoğlu, M. (2010). Türkiye’de Cumhuriyet Devri eğitim hareketlerinin dayandığı felsefi eğilimler. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu* (s. 53-59). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Işık, Ö. (2014). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen, öğretme ve öğrenme kavramları ile ilgili metaforik algılarının yapılandırmacı yaklaşım açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- İnal, K. (2012). AKP’nin reform mantığı ve ‘4+4+4’ün ideo-pedagojik eleştirel analizi. *Eğitim Bilim Toplum*, 10(39), 78-92.
- Karahan, N. (2008). Öğretmen yetiştirme düzeni ve Türkiye örneği. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi* (16.bs). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kartal, S. (2013). Öğretmen adaylarının görüşlerine göre eğitim sistemimizde değiştirilmesi gereken noktalar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*, 248-262.
- Kaur, S. ve Kumar, D. (2008). Comparative study of government and non government college teachers in relation to job satisfaction and job stress. *Online Submission*. 24 Ağustos 2015 tarihinde <http://eric.ed.gov/?id=ED502218> adresinden erişildi.
- Kösterelioğlu, İ. ve Bayar, A. (2014). Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin güncel bir değerlendirme. *International Journal of Social Science*, 25(1), 177-187.
- Köybaşı, F. ve Dönmez, B. (2012). Göreve yeni başlamış ve emekli ilköğretim öğretmenlerinin mesleki değerlere ilişkin görüşleri ve bu değerlerdeki değişimin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1379-1396.
- Kurul, N. (2012). Geleceğin eğitimi ve “yeni” zorunlu eğitim modeline ilişkin çıkarımlar. *Eğitim Bilim Toplum*, 10(39), 42-77.
- Kuzey, M. (2002). *Sınıf öğretmenlerinin bazı sorunları ve bazı çözüm önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Küçüköğlu, A., Taşgın, A. ve Saadnie, A. (2014). İranlı ve Türk öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 51, 395-416.
- Miller, G. ve Dingwall, R. (1997). *Context and method in qualitative research*. Sage: London.
- Nikitina, L. ve Furuoka, F. (2008). “A language teacher is like...”: Examining Malaysian students’ perceptions of language teachers through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 5(2), 192-205.

- Oktay, A. (1991). Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin nitelikleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 187-193.
- Onur, B. 1995. Gelişim Psikolojisi. Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. İmge Kitapevi. Ankara.
- Örücü, D. (2014). Öğretmen adaylarının okul, okul yönetimi ve Türk eğitim sistemine yönelik metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(3), 327-358.
- Özabacı, N. ve Acat, B. (2005). Öğretmen adaylarının kendi özellikleri ile ideal öğretmen özelliklerine dönük algılarının karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 211-236.
- Özdayı, N. (1990). *Resmi ve özel liselerde çalışan öğretmenlerin iş tatmini ve iş streslerinin karşılaştırmalı analizi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özdem, G. (2007). *Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Eğitim Politikalarının İlköğretim Okullarında Yarattığı Dönüşümün Değerlendirilmesi (Ankara İli Örneği)* (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özsoy, S. ve Ünal, L. I. (2004). Bir yol ayrımı öyküsü: Türkiye’de eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiriler Kitabı*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 6-9 Temmuz 2004. Malatya.
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk millî eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Pehlivan, İ. (1993). *Eğitim yönetiminde stres kaynakları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saklan, E. (2011). *Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Politikaları, Finansmanı ve Uygulamaya İlişkin Görüşler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Sekin, S. (2008). Türkiye’de ezberci öğretim ve nedenleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 18, 211-221.
- Seyfllahoğulları, A. (2010). İlköğretim okullarında büyük sınıfların yönetiminde karşılaşılan sınıf içi sorunlara öğretmen yaklaşımı üzerine bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 21-40.
- Sönmez, M. (2008). Türkiye’de mesleki ve teknik örgün öğretimin sorunları ve yeniden yapılandırılma zorunluluğu. *Eğitim ve Bilim*, 33 (147), 71-84.
- Sullivan, P. and McDonough, A. (2002). Teachers differ in their effectiveness. *Proceedings of the 26th Annual Conference on Psychology of Mathematics Education*, 4, 249-255.
- Şahin, M. (1998). Türk eğitim sisteminde yabancı eğitim uzmanlarından yararlanma. *Toplumsal Tarih*, 54(9), 12-18.
- Şişman, M. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Taşdelen, V. (2012). Eğitimde ezberleme ve anlama. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 143, 12-17.
- Taşgın, A. ve Sönmez, S. (2013). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Middle Eastern and African Journal of Educational Research*, 3, 80-90.
- Tufan, Ş. (1997). *Ankara ili Çankaya ilçe merkezindeki devlet ve özel liselerde görevli öğretmenlerin işlerinde stres yaratan etmenler ve bunlarla başa çıkma yolları konusundaki görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turan, İ. (2006). Sınıf öğretmenliği programı öğrencilerinin coğrafi kavramları öğrenme düzeyleri ve ezbercilik. *Milli Eğitim Dergisi*, 170, 274-292.

- Ubuz, B. ve Sarı, S. (2009). Sınıf öğretmen adaylarının iyi öğretmen olma ile ilgili görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 53-61.
- Uğurlu, Z., Kırıl, E. ve Kırıl, B. (2011). *Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sistemi'nin Sorunlarına İlişkin Görüşleri*. 20.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Uygun, S. (2012). Basında öğretmen sorunları. *Millî Eğitim Dergisi*, 194, 72-91.
- Uygun, S. (2013). *Türk eğitim sistemi sorunları: geleneksel ve güncel*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ülken, H. Z. (2001). *Eğitim felsefesi*. (2.bs.). İstanbul: Ülken Yayınları.
- Üstüner, M. (2004). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme ve günümüz sorunları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 63-78.
- Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12(45), 109-127.
- Yaman, E. (2010). Kalabalık sınıfların etkileri: Öğrenciler ne düşünüyor? *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 403-414.
- Yapıcı, M. (2006). Eğitim politikaları ve etkileri. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 6(2).
- Yeşil, R. ve Şahan, E. (2015). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin en önemli sorun, neden ve çözüm yollarına ilişkin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(3), 123-143.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5.bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Ünal, A. ve Çelik, M. (2011). Öğretmen kavramına ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 92-109.
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 942-973.
- Yolcu, H. (2007). *Türkiye'de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yolcu, H. ve Kartal, S. (2010). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre Türkiye eğitim sistemine ilişkin yaşanan sorunlar. 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. 20- 22 Mayıs 2010. Elazığ.
- Zoraloğlu, Y. N. (1998). *Öğretmenlerin mesleki stres kaynakları ve stresin örgütsel doğurguları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.